

Sygn. akt III AUa 88/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Alicja Podlewska
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gerszewska (spr.) SSO del. Tomasz Koronowski
Protokolant:	sekretarz sądowy Urszula Kowalska

po rozpoznaniu w dniu 17 września 2018 r. w Gdańsku

sprawy M. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o ubezpieczenie

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 listopada 2017 r., sygn. akt VI U 1318/17

1) oddała apelację;

2) zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. na rzecz M. G. kwotę 240,00 (dwieście czterdzieści 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Alicja Podlewska SSO del. Tomasz Koronowski

Sygn. akt III AUa 88/18

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 6 lipca 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. stwierdził, że M. G., jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od 1 kwietnia 2017 r. do 30 kwietnia 2017 r. i od 1 czerwca 2017 r. do 2 czerwca 2017 r.

Odwołanie od powyższej decyzji wywiodła ubezpieczona zarzucając mu naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 9 ust. 1a w zw. z art. 11 ust. 2 w zw. z art. 12, art. 13 pkt 4 ustawy

o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez błędne zastosowanie.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 16 listopada 2017 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że M. G., jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu oraz chorobowemu w okresie od 1 kwietnia 2017 r. do 30 kwietnia 2017 r. oraz od 1 czerwca 2017 r. do 2 czerwca 2017 r., wskazując następujące motywy rozstrzygnięcia:

M. G. prowadzi działalność gospodarczą od 1 stycznia 2010 r., której przeważającym przedmiotem są pozaszkolne formy edukacji sportowej oraz zajęć sportowych i rekreacyjnych.

W dniu 1 marca 2017 r. pomiędzy Zespołem Szkół w S. a M. G. została zawarta umowa o pracę na czas określony – na czas zastępstwa za J. J. (nieobecność usprawiedliwiona ze względu na długotrwałą niezdolność do pracy) do 23 czerwca 2017 r. Przez powyższy okres M. G. miała być zatrudniona w wymiarze pełnego etatu tj. 18 godzin tygodniowo na stanowisku nauczyciela wychowania fizycznego. Dla M. G. ustalono wynagrodzenie zasadnicze w wysokości 2361 zł. Od 3 kwietnia 2017 r. tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć wynosił 19 godzin. Wnioskodawczyni była obowiązana realizować dodatkowo 3 godziny ponadwymiarowe, jako nauczyciel świetlicy. W dniu 8 kwietnia 2017 r. strony podpisały aneks do umowy o pracę, zgodnie z którym M. G. została zatrudniona na czas zastępstwa za K. K. (nieobecność usprawiedliwiona ze względu na długotrwałą niezdolność do pracy). Pozostałe warunki umowy nie uległy zmianie.

Ubezpieczona, z tytułu umowy o pracę otrzymała następujące wynagrodzenia: za marzec 2017 r. - 1754,17 zł i 523,62 zł za godziny nadliczbowe, za kwiecień 2017 r. - 592 zł i 279,52 zł za godziny nadliczbowe, za maj 2017 r. - 2810,68 zł i 228,19 zł za godziny nadliczbowe i za czerwiec 2017 r. - 168,64 zł.

W kwietniu 2017 r. M. G. z tytułu umowy o pracę otrzymała niższe wynagrodzenie, ponieważ do pracy powróciła J. J.. Wówczas okazało się, że potrzebne jest zastępstwo na czas nieobecności K. K. i to zastępstwo będzie pełnił ubezpieczona. Powyższe wyniknęło już po wypłacie wynagrodzenia za kwiecień 2017 r. – wyrównanie za kwiecień 2017 r. wnioskodawczyni otrzymała w maju 2017 r.

W dniu 7 kwietnia 2017 r. M. G. dokonała zgłoszenia i opłaciła składkę na ubezpieczenia społeczne wraz z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

W przedmiotowej sprawie kwestią sporną było to, czy ubezpieczona, jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od 1 kwietnia 2017 r. do 30 kwietnia 2017 r. oraz od 1 czerwca 2017 r. do 2 czerwca 2017 r. Stan faktyczny - co do zasady - nie był między stronami sporny. Spór miał charakter sporu prawnego.

Mając na uwadze poczynione ustalenia faktyczne, jak również treść przepisu art. 6 ust. 1, art. 9 ust. 1a i art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jak również orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd wyjaśnił, że podstawą wymiaru składki są (fizycznie) otrzymane - wypłacone środki pieniężne. Nie jest więc prawnie możliwe uwzględnianie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników jakichkolwiek należności, które nie stały się przychodem ze stosunku pracy w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przychód powstaje dopiero w momencie rzeczywistego otrzymania lub postawienia go do dyspozycji pracownika, stąd przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne istotne jest, czy powstał przychód z tytułu stosunku pracy, a więc czy nastąpiła wypłata należności lub jej postawienie do dyspozycji ubezpieczonego.

W niniejszej sprawie ubezpieczona z tytułu stosunku pracy otrzymała w kwietniu 2017 r. 592 zł i 279,52 zł za godziny nadliczbowe, a w czerwcu 2017 r. 168,64 zł. Bezsprzecznie są to kwoty niższe od minimalnego wynagrodzenia za

pracę. W związku z powyższym Sąd uznał, że zaistniały podstawy do stwierdzenia, że wnioskodawczyni podlega, jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu i chorobowemu w spornym okresie, o czym - na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. – orzekł, jak w sentencji wyroku.

Apelację od wyroku wywiódł pozwany zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego tj. art. 9 ust. 1 a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że odwołująca się podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów, podczas gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe z tytułu stosunku pracy odwołującej się w przeliczeniu na okres miesiąca była wyższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Mając na uwadze powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję według norm przepisanych.

W uzasadnieniu apelujący podniósł, że stosunek pracy łączący odwołującą się z Zespołem Szkół w S. stanowi niewątpliwie bezwzględny tytuł do ubezpieczenia, mający pierwszeństwo przed tytułem ogólnym ubezpieczenia, jakim jest prowadzenie przez odwołującą się pozarolniczej działalności gospodarczej. Odwołująca się z racji pozostawania w stosunku pracy w okresach objętych zaskarżoną decyzją z mocy prawa podlegała ubezpieczeniom społecznym, jako pracownik. Posiadała zatem status ubezpieczonego niezależnie od tego, czy osiągała dochód. Zgodnie z warunkami umowy o pracę wynagrodzenie odwołującej się w spornym okresie wynosiło, co najmniej minimalne wynagrodzenie, a skoro tak to uznać należało, że nie podlegała ona obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1 a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W ocenie pozwanego, Sąd wydając zaskarżony wyrok naruszył przepisy prawa materialnego i procesowego, co czyni apelację konieczną i uzasadnioną.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawczyni wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie od pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była kwestia podlegania M. G., jako osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą oraz wykonującej pracę na podstawie umowy o pracę w Zespole Szkół w S. obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i dobrowolnemu chorobowemu od 1 do 30 kwietnia 2017 r. oraz od 1 do 2 czerwca 2017 r. z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Analizując sporną kwestię Sąd Okręgowy przeprowadził stosowne postępowanie dowodowe, a w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c., nie popełnił też uchybień w zakresie zarówno ustalonych faktów, jak też ich kwalifikacji prawnej, które mogłyby uzasadnić ingerencję w treść zaskarżonego orzeczenia. W konsekwencji Sąd Apelacyjny zaakceptował w całości ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji oraz rozważania prawne traktując je jak własne, nie widząc w związku z tym konieczności ich ponownego szczegółowego przytaczania (por. wyrok Sądu Najwyższego z 5 listopada 1998r., sygn. I PKN 339/98, OSNAPiUS z 1999 r., z. 24, poz. 776).

Przechodząc do oceny zarzutów zaprezentowanych w wywiedzionej przez pozwanego apelacji, a w szczególności zasadności postawionego przez pozwanego zarzutu naruszenia przez Sąd I instancji prawa materialnego, tj. art. 9 ust. 1a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t. Dz. U. z 2017 r. poz. 1778 ze zm.), wskazać należy, że jest on chybiony.

Jak trafnie zważył Sąd Okręgowy kwestię zbiegu ubezpieczeń reguluje art. 9 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Podstawą zbiegu tytułu bezwzględnego z tytułem ogólnym jest istnienie obowiązku ubezpieczenia wynikającego z tytułu bezwzględnego oraz z tytułu pozwalającego na dobrowolne przystąpienie do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. Reguła zbiegu polega na powstaniu obowiązku ubezpieczenia z tytułu bezwzględnego (stosunku pracy). Zasada ta nie ma jednak charakteru bezwarunkowego. Z omawianego przepisu wynika, że osoby wymienione w art. 9 ust. 1 są obejmowane ubezpieczeniami tylko z tytułu stosunku pracy, umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, albo umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarły z pracodawcą, z którym pozostają w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonują pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostają w stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, służby, pobierania świadczenia szkoleniowego, świadczenia socjalnego, zasiłku socjalnego albo wynagrodzenia przysługującego w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie. Mogą one dobrowolnie, na swój wniosek, być objęte ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z innych tytułów, z zastrzeżeniem ust. 1a. Przepis art. 9 ust. 1a ustawy systemowej wprowadza natomiast zasadę, że ubezpieczeni wymienieni w ust. 1, których podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, służby, pobierania świadczenia szkoleniowego, świadczenia socjalnego, zasiłku socjalnego lub wynagrodzenia przysługującego w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie w przeliczeniu na okres miesiąca jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a (kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę), podlegają również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów, z zastrzeżeniem ust. 1b i art. 16 ust. 10a.

Zgodnie ze stanowiskiem zaprezentowanym przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 grudnia 2011 r. (I UK 179/11, OSNP 2012/21-22/271, LEX nr 1227560) podstawę wymiaru składek stanowi przychód (art. 18 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), zatem gdy pracodawca nie wypłaca wynagrodzenia albo nie stawia go do dyspozycji pracownika, to nie ma podstawy wymiaru składki. Niewypłacone pracownikowi wynagrodzenie za pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 10 września 2009 r., I UZP 5/09, OSNP 2010 nr 5-6, poz. 71). Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe pracowników stanowi wypłacone im w danym miesiącu kalendarzowym wynagrodzenie wraz z tymi składnikami i świadczeniami, które z mocy § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.) nie są wyłączone z podstawy wymiaru składek. Wynagrodzenie wypłacone przez pracodawcę z opóźnieniem wykazywane jest w raporcie za ten miesiąc, w którym zostało wypłacone i wówczas dopiero staje się podstawą wymiaru składek (por. wyrok Sądu Najwyższego z 2 lipca 2009 r., II BU 29/08, LEX nr 532128).

Podstawę wymiaru składek stanowi zatem przychód, który pracownik w danym miesiącu otrzymał lub który został pozostawiony do jego dyspozycji. Jeżeli pracodawca nie miał środków na wypłatę lub wypłacił wynagrodzenie z opóźnieniem, to przychód powstaje dopiero w miesiącu wypłaty i składa się na podstawę wymiaru składek za ten miesiąc, a nie za miesiąc wcześniejszy, w którym powinna nastąpić wypłata wynagrodzenia. Taka sama reguła obowiązuje również w stosunku do świadczeń należnych pracownikowi za okres dłuższy niż miesiąc, tzn. ich wypłatę zalicza się jako przychód do podstawy wymiaru składek za miesiąc, w którym nastąpiła wypłata. Nie dzieli się jej na miesiące, za które pracodawca wypłacił świadczenie (wynagrodzenie). Wypłata pracownikowi wynagrodzenia przysługującego za dłuższe okresy niż miesiąc określa podstawę wymiaru składek w miesiącu wypłaty, a nie za poprzednie miesiące.

Czym innym jest tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym lub zbieg takich tytułów i czym innym jest regulacja z art. 9 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ta ostatnia nie znosi ubezpieczenia pracowniczego, które dalej jest wiodące (główne), lecz aktualizuje dodatkowe ubezpieczenie z równoległej działalności. Decyduje o tym podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy, która jeżeli jest niższa w przeliczeniu na okres miesiąca od minimalnego wynagrodzenia, to ubezpieczony podlega również obowiązkowo

ubezpieceniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów. Skoro warunkiem sine qua non tej regulacji jest tylko określona wysokość podstawy wymiaru składek, a tę rozlicza się w okresach miesięcznych (zob. art. 41 i art. 47 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), to również taka cykliczna (miesięczna) podstawa wymiaru i rozliczania składek decyduje o wykładni zwrotu „w przeliczeniu na okres miesiąca” z art. 9 ust. 1a. Wątpliwości co do miesięcznego okresu ustalania i rozliczania podstawy wymiaru składek nie ma na gruncie przepisów wykonawczych do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (rozporządzenie z 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, Dz. U. Nr 78, poz. 465 ze zm.). Skoro podstawę wymiaru składek ustala się co miesiąc, to podstawa wymiaru składek, jako pochodna wynagrodzeń wypłaconych w kolejnych miesiącach nie może być zaliczana ex post do wcześniejszej podstawy wymiaru składek. W istocie takie zaliczanie stanowiłoby korygowanie poprzednich podstaw wymiaru składek, co wymagałoby odrębnej regulacji. W zwrocie „w przeliczeniu na okres miesiąca” nie można zatem ujmować tego świadczenia (wynagrodzenia), które zostało wypłacone później i składało się na kolejną podstawę wymiaru składek. Trzeba zauważyć, że regulację z art. 9 ust. 1a stosuje się po stwierdzeniu określonej wysokości podstawy wymiaru składek, a zatem obojętne są tu zmiany wypłacanego później wynagrodzenia (podejmowane nawet „instrumentalnie”) dla zachowywania lub wyeliminowania określonego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym. Znaczenie ma tylko to, czy podstawa wymiaru składek jest niższa niż minimalne wynagrodzenie, bo tylko ta sytuacja faktyczna decyduje o tym, że następuje skutek określony w ustawie, czyli podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom z innych tytułów.

Przekładając powyższe na grunt analizowanej sprawy przypomnieć należy, że M. G. otrzymała z tytułu umowy o pracę zawartej z Zespołem Szkół w S. następujące wynagrodzenia: za marzec 2017 r. - 1754,17 zł i 523,62 zł za godziny nadliczbowe, za kwiecień 2017 r. - 592 zł i 279,52 zł za godziny nadliczbowe, za maj 2017 r. - 2810,68 zł i 228,19 zł za godziny nadliczbowe i za czerwiec 2017 r. - 168,64 zł. Jak wynika z poczynionych ustaleń wnioskodawczyni w kwietniu 2017 r. otrzymała niższe wynagrodzenie, albowiem do pracy powróciła J. J., którą ubezpieczona zastępowała. Po powrocie J. J. pracodawca zaproponował wnioskodawczyni zatrudnienie na tzw. zastępstwo za innego pracownika – K. K.. Wnioskodawczyni wyraziła zgodę na powyższe, jednakże wynagrodzenie (wyrównanie) za okres świadczenia pracy za K. K. w miesiącu kwietniu 2017 r. otrzymała dopiero w maju 2017 r.

Mając na uwadze tak poczynione ustalenia, przy uwzględnieniu zaprezentowanych wyżej rozważań prawnych, uznać należało, że wnioskodawczyni bezsprzecznie - w miesiącu kwietniu i czerwcu 2017 r. - otrzymała wynagrodzenie za pracę w wysokości poniżej minimalnego wynagrodzenia, w konsekwencji czego była zobligowana do uregulowania składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe i dobrowolne chorobowe z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej.

Podzielając zatem stanowisko Sądu I instancji i uznając wywiedzioną przez pozwanego apelację za chybioną, Sąd Apelacyjny, na mocy art. 385 k.p.c., orzekł, jak w punkcie 1 wyroku.

W punkcie 2 Sąd Apelacyjny na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r., poz. 265) zasądził od pozwanego na rzecz M. G. kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

SSA Alicja Podlewska SSA Małgorzata Gerszewska SSO del. Tomasz Koronowski